

Systemy Wbudowane

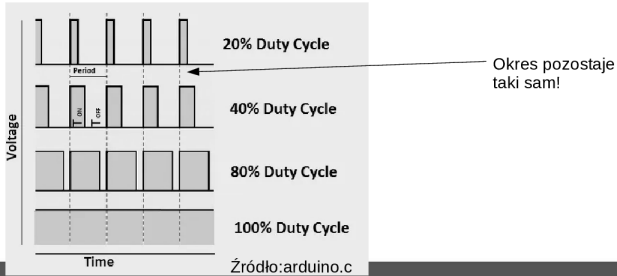
Arduino – dołączanie urządzeń Wersja 2026

PWM - przypomnienie

- Wyjścia cyfrowe pozwalają nam na włączanie i wyłączanie urządzeń. Jak jednak sterować płynnie?
 - Kolorami LEDa?
 - Szybkością silnika?
 - Jasnością wyświetlacza?
- Nie możemy zmieniać poziomu stanów HIGH i LOW, którymi włączamy urządzenie.
- A jeżeli będziemy włączali urządzenie na krótszy lub dłuższy czas i robili to dostatecznie szybko, by bezwładność spowodowała, że sprawia to wrażenie pracy ciągłej?

PWM

- PWM – Pulse width modulation – modulacja szerokością impulsu – to właśnie takie sterowanie.
- Możemy regulować **współczynnik wypełnienia** czyli to, czy w danym okresie impulsy będą "chudsze" czy "grubsze".

PWM

- Piny, które sprzętowo realizują PWM oznaczane są na płytce znacznikiem tyldy: ~
- W programie pin ustawiamy jako **OUTPUT**.
- Następnie wykorzystujemy funkcję:

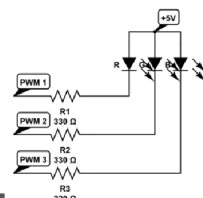
```
analogWrite( PIN, współczynnik );
```

Numer lub definicja pinu Umożliwiającego PWM (na płytce oznaczony znakiem ~)

To jest byte:
0 – 0% wypełnienia
127 – 50% wypełnienia
255 – 100% wypełnienia

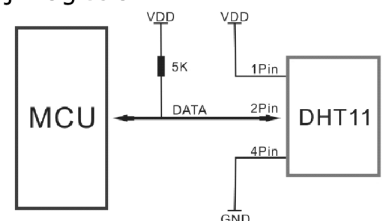
I tak...

- Jednym pinem PWM i odpowiednim sterownikiem możemy kontrolować szybkość obrotów silnika DC.
- Trzema pinami PWM możemy kontrolować LED RGB – bowiem LED RGB to trzy diody świecące: czerwona, zielona i niebieska.
 - Uwaga: Diody RGB mają często wspólną **anodę**. Oznacza to, że sterujemy katodami (masą). Wówczas im mniejszy współczynnik wypełnienia, tym więcej stanu niskiego i tym jaśniej świeci LED podłączony za wspólną anodę do +5V.
 - Wówczas musimy stosować 3 rezystory – dla każdego koloru.
 - Jeżeli kolory świecą nierównomiernie, możemy zastosować różne wartości rezystorów ---->

DHT11 jeszcze raz...

- Sensor temperatury i wilgotności działający na jednoprzewodowej magistrali.
- Zasilanie: 5V
- Podłączenie: --->
- Komunikacja dwustronna
- 0..50 °C, max 80RH
- Uwaga na pin 3/4!

DHT-11 - protokół

- Zapytanie z MCU: Linia komunikacyjna w stan niski na 18ms.
- Później z powrotem w stan wysoki.
- DHT11 wysyła stan niski (80µs) - > wysoki (80µs)
- DHT11 wysyła dane (po ok. 40µs):
 - 1: 8 bit: Wilgotność
 - 2: 8 bit: Wilgotność, część dziesiętna
 - 3: 8 bit: Temperatura
 - 4: 8 bit: Temperatura, część dziesiętna
 - 5: 8 bit: Suma kontrolna:
 - Ostatnie 8 bit z 1+2+3+4

7

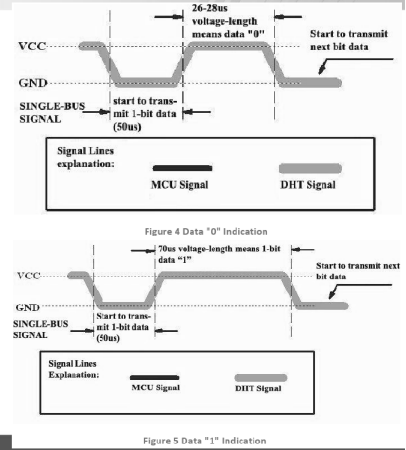
DHT-11: Transmisja

- Każdy bit zaczyna się 50µs stanem niskim, czas późniejszego stanu wysokiego identyfikuje czy przesyłane jest 0 czy 1:

- 26-28µs - 0

- 70µs - 1

- Następnie w ten sam sposób przesyłany jest kolejny bit.

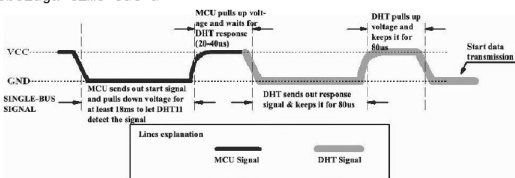

DHT-11: Implementacja

```
//Zapytanie:
pinMode(pin, OUTPUT);
digitalWrite(pin, LOW);
delay(18);
digitalWrite(pin, HIGH);
delayMicroseconds(40);
pinMode(pin, INPUT);

//Czekamy na dane
while(digitalRead(pin) == LOW)
{...} //Obsługa time-out'u

while(digitalRead(pin) == HIGH)
{...} //Obsługa time-out'u
```


9

DHT-11: Odbiór danych

```
byte data[5]; //dla przejrzystości pominięto zerowanie tablicy
byte currentByte=0;
byte currentBit=7;
for (int i=0; i<40; i++)
{
    while(digitalRead(pin) == LOW)
        {...} //Obsługa time-out'u

    unsigned long t = micros(); //pomiar czasu - start

    while(digitalRead(pin) == HIGH)
        {...} //Obsługa time-out'u

    if ((micros() - t) > 30) data[currentByte] |= (1 << currentBit);

    if (currentBit == 0) // następny bajt
    {
        currentBit = 7;
        currentByte++;
    }
    else
        currentBit--;
}
}
```

10

Arduino bez płytki Arduino

- Kompletne Arduino Uno jest 3-4x droższe od samego mikrokontrolera,
- Do danego układu niekoniecznie potrzebne są wszystkie oferowane przez moduł Arduino Uno urządzenia, np.
 - Port szeregowy przez USB
 - Słabe stabilizatory zasilania
 - Słaby stabilizator 3.3V
- Rozwiązanie: Użycie samego chipu ATmega328 (lub ATmega8 - 8kB na program, chip jeszcze tańszy) we własnym układzie.
- Tego nie można zrobić gdy w Arduino jest wlutowany mikrokontroler.

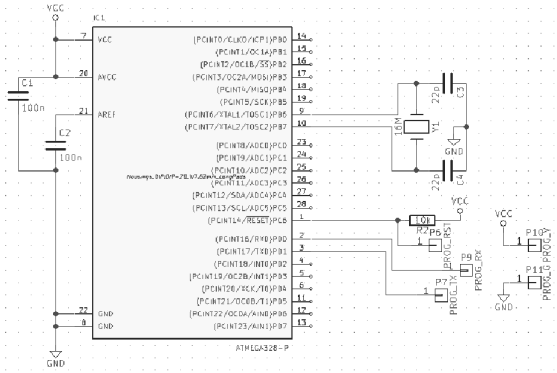
11

Co musimy mieć, aby uruchomić uC?

- Mikrokontroler
- Zasilanie +5V,
- Źródło częstotliwości taktowania (16MHz, względnie 8MHz),
- Podciągnięcie pinu RESET do stanu wysokiego,
- Kondensator odprężający.

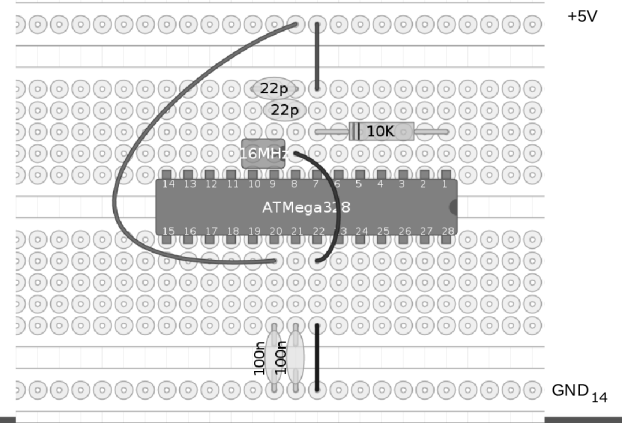
12

Czyli...

13

Na płytce...

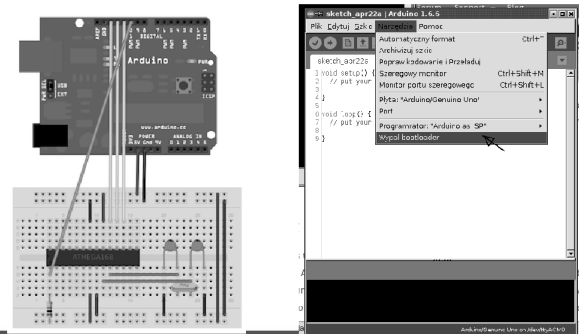
Eliminowanie modułu z projektu

- Zapisujemy do Arduino końcową wersję programu,
- Po skończonym testowaniu z modułem wykonujemy i testujemy podstawowy układ bez modułu:
 - Podstawa: Zapewnienie zasilania, taktowania, rezystora i kondensatorów,
 - Tłumaczenie pinów Arduino na piny ATmega, odpowiednie podłączenia,
 - Próba na płytce stykowej z układem usuniętym z Arduino,
- Wykonanie końcowej wersji układu.

A co z Arduino?

- Programowanie nowego, czystego układu AVR jako Arduino przy użyciu istniejącego modułu Arduino ze szkicem ArduinoISP:

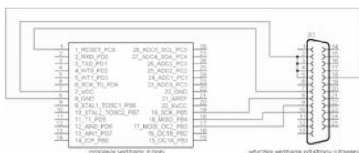

16

Najprostszy programator: „bsd”

- Działa przy użyciu portu równoległego,
- Bardzo prosta budowa,
- Działa niezależnie od Arduino – przyjmuje pliki HEX bootloadera oraz fuse bity,
- Program avrdude działa dla każdej platformy (w Linuksie niezbędne uprawnienia administratora).

ATmega	LPT
Vcc	2+3+4+5
/RESET	7
SCK	8
MOSI	9
MISO	10
GND	18

17

Programator „bsd”

- Użytkowanie przy pomocy programu avrdude:
 - Czyścimy układ:
 - avrdude -p m 328p -c bsd -e
 - Wgrywamy plik HEX:
 - avrdude -p m 328p -c bsd -U flash:w:cpu.hex
 - Ustawiamy fuse bity (uwaga na kolejność!):
 - avrdude -p m 328p -c bsd -U hfuse:w:0xc9:m -U lfuse:w:0xff:m

Od tej pory układ nie będzie widoczny dla programatora dopóki nie dostarczymy źródła częstotliwości!

18

Plik .hex? Fusebity?

- Plik „hardware/arduino/avr/boards.txt” w instalacji Arduino:

```

uno.name=Arduino/Genuino Uno
uno.bootloader.tool=avrdude
uno.bootloader.low_fuses=0xFF
uno.bootloader.high_fuses=0x0DE
uno.bootloader.extended_fuses=0x05
uno.bootloader.unlock_bits=0x3F
uno.bootloader.lock_bits=0x0F
uno.bootloader.file=optiboot/optiboot_atmega328.hex
uno.build.mcu=atmega328p
uno.build.f_cpu=1600000L
uno.build.board=AVR_UNO
uno.build.core=arduino
uno.build.variant=standard

uno.vid.0=0x2341
uno.pid.0=0x0043
uno.vid.1=0x2341
uno.pid.1=0x0001
uno.vid.2=0x2A03
uno.pid.2=0x0043
uno.vid.3=0x2341
uno.pid.3=0x0243

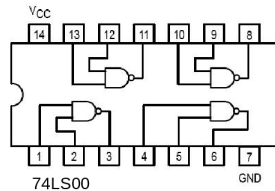
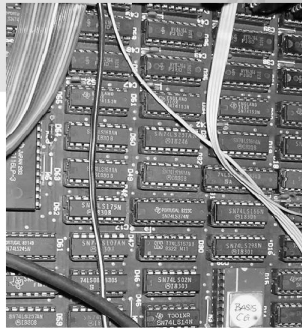
uno.upload.tool=avrdude
uno.upload.protocol=arduino
uno.upload.maximum_size=32256
uno.upload.maximum_data_size=2048
uno.upload.speed=115200
    
```

Arduino – więcej portów I/O

- Użycie pinów analogowych
- Liczniki
- Multiplexery
- Rejestr przesuwny
- Zatrzaski
- Drugi uC
- 8255
- Komercyjne ekspandy

Układy serii 74

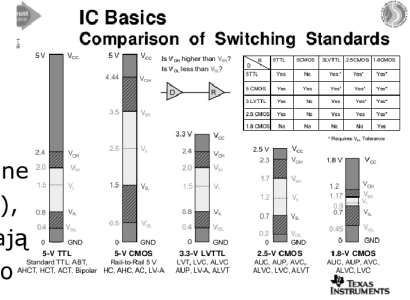
- Realizują proste funkcje logiczne: bramki, liczniki, rejestry,
- Poziomy TTL
- Są „cegiełkami” do budowy bardziej złożonych układów
- Bezpośrednio podłączane
- Podciągnięte wejścia
- Wyjścia normalne i z otwartym kolektorem
- Szeroko dostępne w różnych wykonaniach

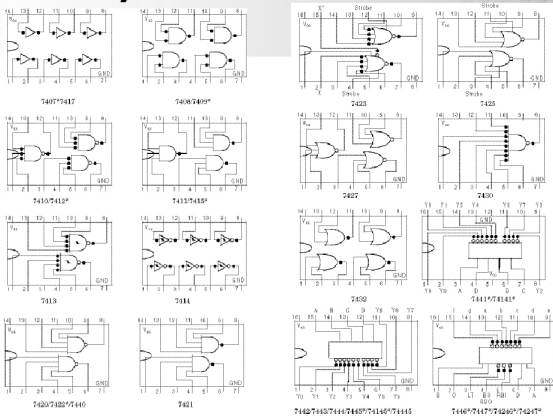
74LS00

Układy serii 74xx a seria 40xx

- Poziomy CMOS,
- Podobne funkcje, inne wyprowadzenia,
- Zasilanie do 15V,
- Mogą je uszkodzić wyładowania elektrostatyczne (szczególnie starsze układy),
- Do połączenia z 74 wymagają rezystora podciągającego do poziomu wysokiego CMOS.
- Kompatybilne z TTL i CMOS: 74HCT...

Układy serii 74

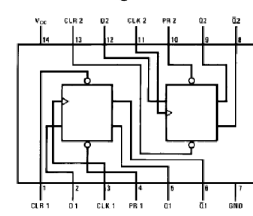

<http://www.globalspec.com/reference/4290/348308/appendix-3-pin-configuration-of-74-series-integrated-circuits>

Seria 74 – do czego służy układ?

- Nota katalogowa
 - Tablica prawdy
 - Schemat logiczny
- Zastosowania
- Eksperymenty

Connection Diagram

74LS74

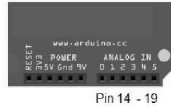
Function Table

Inputs			Outputs	
PR	CLR	CLK	D	Q
L	H	X	X	H
L	L	X	X	L
L	L	X	X	H (Note 1)
H	H	↑	L	L
H	H	↑	L	L
H	H	L	X	\bar{Q}_0

H = HIGH Logic Level
 L = LOW Logic Level
 X = Either LOW or HIGH Logic Level
 ↑ = Positive-going Transition
 \bar{Q}_0 = The output logic level of Q below the indicated input conditions were established.
 Note 1: This configuration is nonstable; that is, it will not persist when a other the present and/or clear inputs return to their inactive (HIGH) level.

Użycie wyprowadzeń analogowych

- + Nie są potrzebne dodatkowe biblioteki,
- + Nie jest potrzebny dodatkowy sprzęt,
- + Samo programowanie,
- Brak PWM,
- Kosztem ADC,
- Tylko 6 pinów

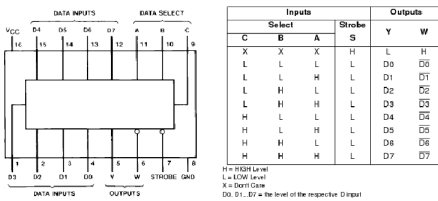

25

Multiplekser

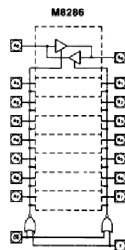
- + Zarówno wejścia jak i wyjścia
- + Możliwy przesył szeregowy danych z kilku pinów.
- + Możliwe przełączanie przełączanych sygnałów – łączenie kaskadowe.

- Szybkość działania,
- Wysoka cena układów o dużej szybkości.

Przełączniki

- + Proste przełączanie dużej ilości wyprowadzeń,
- + Możliwy wybór kierunku,
- Wyższa cena układów,
- Mniejsza popularność,
- Konsekwencje w przypadku uszkodzenia

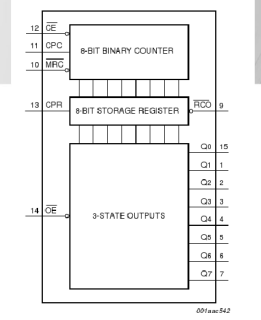

29

Licznik

- + Rozszerzanie wyjść,
- + Tanie i dostępne układy
- + Dużo wyjść (np. 74HC590 – 8szt)
- + Linia OE.

- Tylko wyjścia,
- Potrzebny czas na „wyklikanie” stanu,
- Dodatkowy układ.

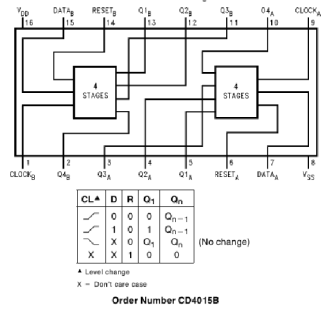

Inputs						Description
OE	CPR	MRC	CE	CPC		
H	X	X	X	X		Q outputs disable
L	X	X	X	X		Q outputs enable
X	↑	X	X	X		counter data stored into register
X	↓	X	X	X		register stage is not change
X	X	L	X	X		counter clear
X	X	H	L	↑		advance one count
X	X	H	L	↓		no count
X	X	H	H	X		no count

Rejestr przesuwny

- + Możliwość znacznego rozszerzania wyjść,
- + „Serial input - parallel output”,
- + Niska cena.

- Tylko wyjścia
- Konieczność załadowania stanu.
- Dodatkowy układ (można je łączyć w kaskadę).

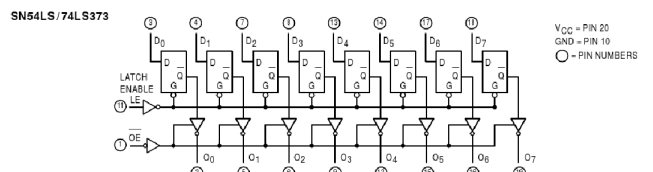

28

Zatrzaski

- + Szybkie przełączanie wyprowadzeń
- + Multipleksowanie

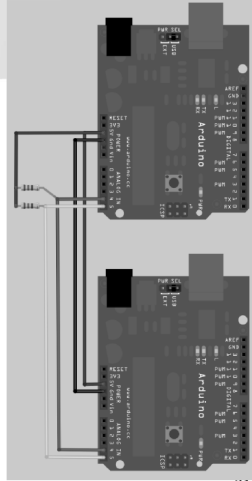
- Skomplikowane sterowanie
- Możliwość uszkodzenia
- Tylko jeden kierunek

30

Drugi uC

- + Łatwość użycia
- + Biblioteki
- + Wejście/wyjście, ADC, PWM.
- Wymaga oprogramowania
- Cena
- Niższa szybkość.

31

8255 i podobne

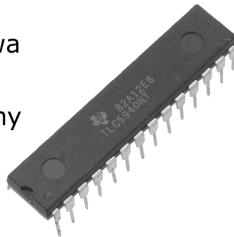
- + Wejście i wyjście,
- + Programowanie przez zapis wartości
- + 24 piny I/O
- Wymagania mikroprocesorowe, nie dla mikrokontrolera (konieczność emulacji sygnałów),
- Niska prędkość,
- Wyższa cena układów

32

Programowalny sterownik

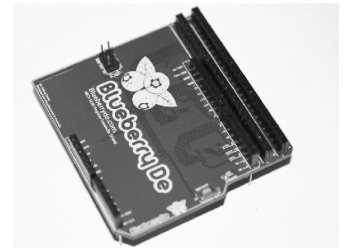
- + Dodatkowe funkcje (np. PWM),
- + Łatwiejsze programowanie,
- + Najczęściej tylko jeden układ.
- Często niska wydajność prądowa
- Wysoka cena
- Specjalizowany układ - Problemy z przyszłą dostępnością.

33

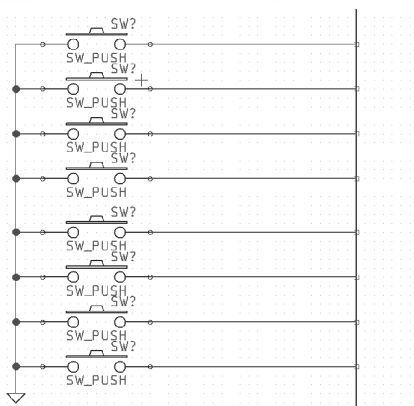
Komercyjne ekspandery

- + Łatwość programowania
- + Gotowe biblioteki
- + Łatwe podłączenie
- + Dodatkowe interfejsy
- Bardzo wysokie ceny
- Wewnątrz jest któreś z omawianych rozwiązań.

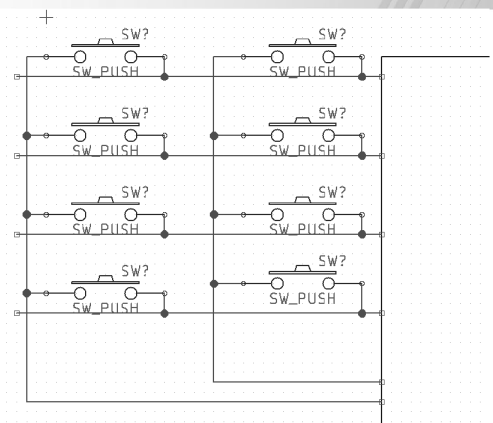
34

Jak użyć mniej pinów? - Klawiatura

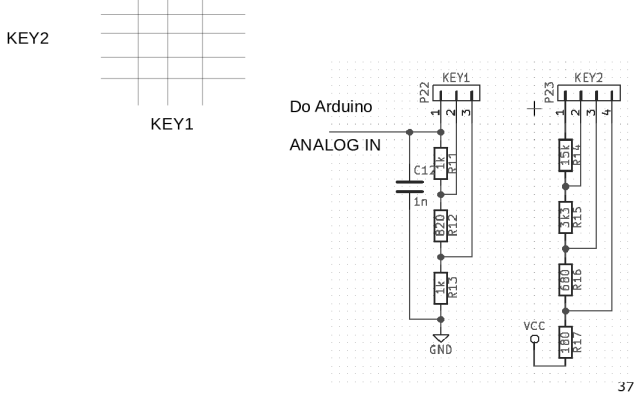
35

Klawiatura: Lepsze rozwiązanie

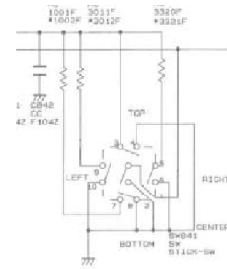
36

Klawiatura: Pin analogowy

37

Klawiatura: Ekstremalne rozwiązanie (RC)

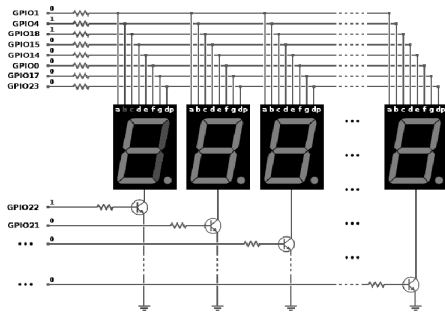

(Eizo F980 schematic)

38

Wyjścia: Multipleksowanie wyjść

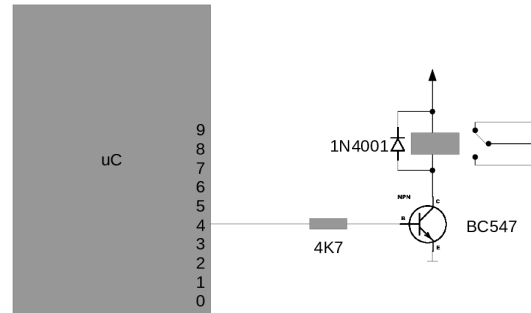
- Zamiast $4 \times 8 = 32$ wyjść użyte $8 + 4 = 12$.
- Możliwość dalszego zmniejszania wyjść:
 - np. wejścia wyświetlaczy (4) - zapis na 2 bitach, użycie dekodera.

<http://hackyoumind.org>

Urządzenia wyjścia

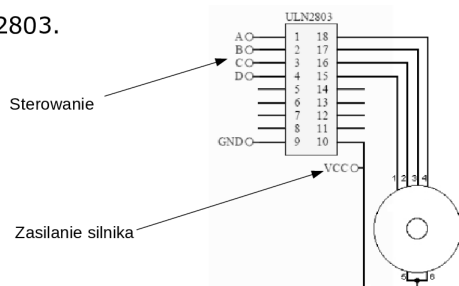
- Przełącznik, odbiorniki do ok. mocy tranzystora:

40

Urządzenia wyjścia

- Układy Darlingtona: Sterowanie silnikiem krokowym:
 - np. ULN2803.

41

Silniki krokowe

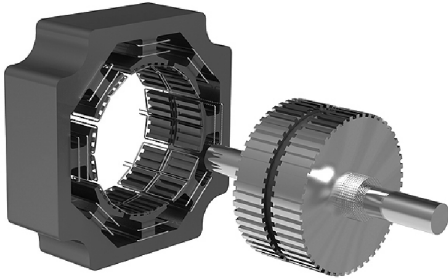
- W przeciwieństwie do liniowych, możliwe jest przestawienie o ustalony kąt,
- Moment jest (w przedziale roboczym) odwrotnie proporcjonalny do prędkości,
- Wymagają znacznych prądów (więc i sterowników),
- Łatwa dostępność z odzysku - drukarki, napędy CD/FDD, skanery,
- Biblioteki do ich obsługi są w Arduino, a sterowniki są proste w budowie.
- Poruszane są przez doprowadzenie prądu do odpowiednich uzwojeń w prawidłowej kolejności, silniki takie mają 2..6 uzwojeń.

42

Jak to działa?

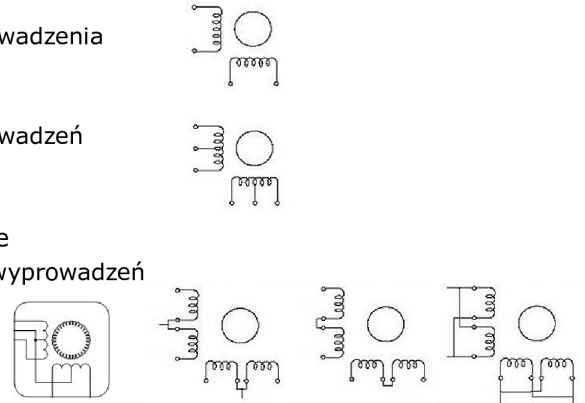
- Wał jest namagnesowany w odpowiedni sposób,
- Uaktywniane są kolejne elektromagnesy, Magnes na wale jest przyciągany przez jeden elektromagnes, a odpychany przez inny co powoduje obrót o jeden krok.
- Możliwa praca wyłącznie „na przyciąganie” - mniejszy moment, łatwiejsze sterowanie.

Zródło: Wikimedia commons

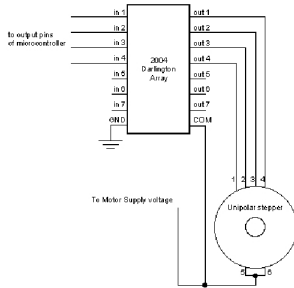
Rodzaje silników krokowych

- Bipolarne
 - 4 wyprowadzenia
 - 6 wyprowadzeń
- Unipolarne
 - 4, 8, 5 wyprowadzeń

Sterownik silnika

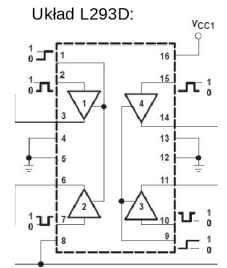
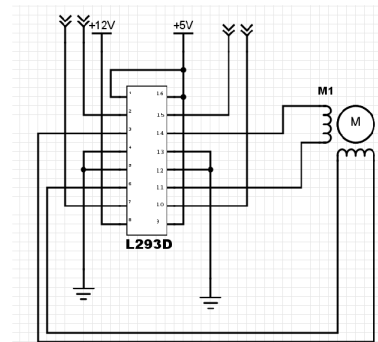
- Silniki unipolarne:

Zródło: Dokumentacja Arduino <https://www.arduino.cc/en/Reference/Stepper>

Sterownik silnika

- Silniki bipolarne:

Sekwencja sterowania

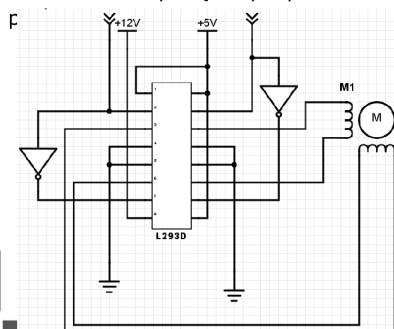
Dla 4 pinów:

* Step	C0	C1	C2	C3
* 1	1	0	1	0
* 2	0	1	1	0
* 3	0	1	0	1
* 4	1	0	0	1

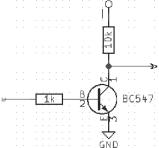
Zauważmy, że zawsze:

- C₀ != C₁
- C₂ != C₃

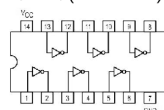
→ Możemy więc użyć tylko 2

Inwerter:

...lub układ 74LS04 (6x inwerter)

Biblioteka stepper

```
#include <Stepper.h>
```

```
Stepper myStepper(200, 8, 9, 10, 11);
```

```
void setup() {
  myStepper.setSpeed(60);
}
```

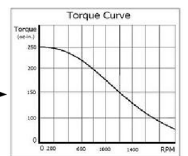
```
void loop() {
  myStepper.step(1);
  delay(20);
}
```

Ilość kroków/obrót

Piny, do których podłączono sterownik (2, 4 lub 5 pinów)

Prędkość (~obr/min)

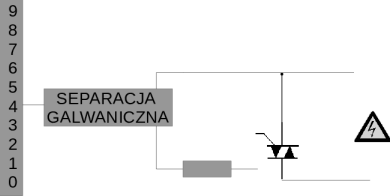
Ilość kroków (może być ujemna)

Zródło: CNC Router Source

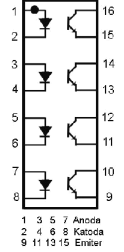
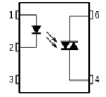
- Tyristor/triak – sterowanie prądem zmiennym:

uC

49

- Transoptor (DC), Optotriak (AC)
- Podłączenie:
 - Jak LED (separacja wyjścia)
 - Jak łącznik (separacja wejścia)
- Używane do zabezpieczenia przed:
 - Wysokim napięciem
 - Uszkodzeniem portu
 - Pętlą masy
- Pamiętajmy o ograniczeniu prądu!

50

Zasilanie układów

51

Zasilacz

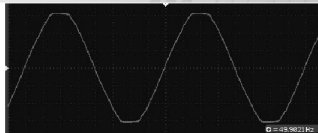
...to urządzenie przekształcające prąd o jednych parametrach na prąd o parametrach jakich potrzebuje nasze urządzenie.

- Układ zasilacza może czerpać energię z np:
 - Instalacji elektrycznej
 - Baterii ogniwo lub akumulatorów
 - Innego zasilacza – np.. urządzenia na USB
 - Generatorów, ogniwo, innych źródeł

52

Zasilacze sieciowe

- Napięcie sieci: **230V/50Hz**
 - "Sinusoidalne"

- W zasilaczu sieciowym występują **niebezpieczne napięcia!**
 - Nie należy modyfikować konstrukcji zasilacza sieciowego bez wiedzy jak on działa
 - Przed jakimkolwiek serwisowaniem zasilacza sieciowego:
 - Odłączyć fizycznie zasilanie,
 - Zabezpieczyć przed przypadkowym włączeniem zasilania,
 - Rozładować kondensatory! - **niebezpieczeństwo porażenia przy odłączonym zasilaczu!**

53

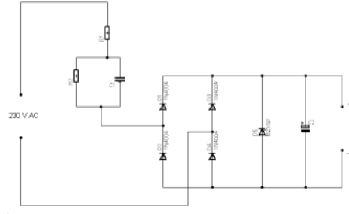
Zasilacze

- Do projektowanego urządzenia musimy dostarczyć prąd:
 - O odpowiednich **napięciach**
 - np. 5V dla AVR, 12V dla LED mocy
 - Odpowiednim maksymalnym **natężeniu**
 - np. 200mA dla AVR, 1A dla LED mocy
 - Przy czym przynajmniej dla układów cyfrowych muszą być to napięcia **stabilizowane**.

54

Zasilacz beztransformatorowy

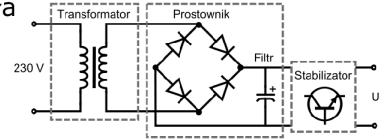
- Historycznie pierwszy, prosty zasilacz do zasilania z sieci energetycznej
- **Potencjał „fazy” (>230V!) na jednym wyjściu!**
- Mała masa, niskie bezpieczeństwo
- Praktycznie brak stabilizacji
- Nieodporny na zakłócenia
- **NIEBEZPIECZNY.**

55

Zasilacz liniowy

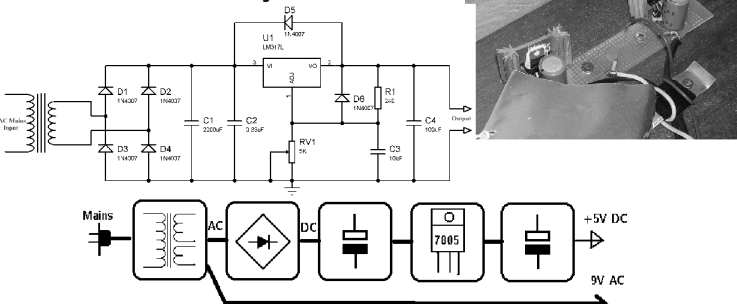
- Bezpieczniejszy – separacja galwaniczna przez transformator.
- Transformator zamienia 230V na np. 6V AC
- Prostownik+filtr – $6V \cdot 1.41 = 8,46V$
- Stabilizator – 8.46V (zmienne w zależności od obciążenia) → 5V DC.
- Wydziela się dużo ciepła
niech $I=2A$:
 $8,46V - 5V = 3.46V$
 $3.46V \cdot 2A = 6.92W$ w ciepło!

56

Konstrukcje zasilaczy liniowych

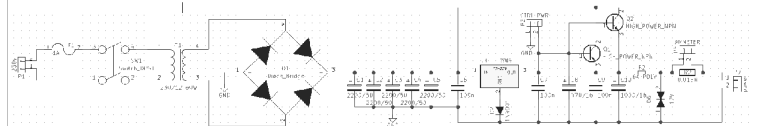
- Przy użyciu gotowego układu serii 78xx
 - (max 1A)
 - łatwa konstrukcja

57

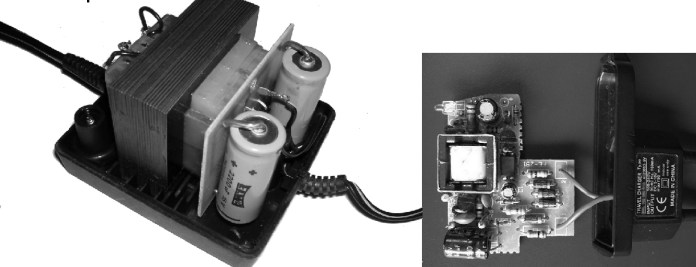
Konstrukcje zasilaczy liniowych

- Wersja z tranzystorem
 - Źródło napięcia odniesienia – tu układ 7809, może by „stosowana np. dioda Zenera
 - Niespecjalna stabilizacja (spadek napięcia na złączach tranzystorów występuje i tak).
 - Tranzystory powinny mieć (; -) rezystory emiterowe.

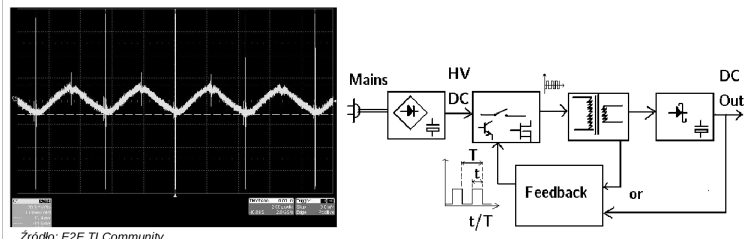
Zasilacze liniowe vs impulsowe

- Zasilacze liniowe są proste w konstrukcji i bezpieczne tak jak bezpieczny jest transformator. Jednak ze względu na lepszą sprawność i mniejsze wymiary coraz popularniejsze stają się przetwornice impulsowe.

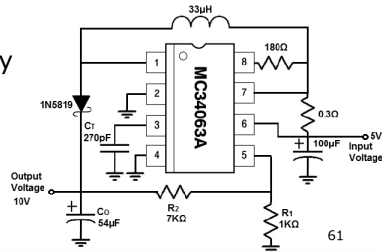
Zasilacze impulsowe

- Mniejsze wymiary, większa sprawność
- ...ale bardziej skomplikowana budowa
- Niektóre nie zaskarżają bez obciążenia
- Tańsze zasilacze wprowadzają zakłócenia,
- Możliwe konstrukcje DC-DC

Na przykład MC34063

- Układy ciągle produkowane, choć nie najnowsza technologia
- Przetwornica 5V → 10V
- Możliwe zastosowanie tranzystora dla zwiększenia mocy
- Istotny dobór cewki!
- Gorsza dioda – gwałtowny spadek sprawności.

61

Komunikacja i protokoły

62

Komunikacja

- ...z innymi urządzeniami – by umożliwić wymianę informacji.
- ...z istniejącym systemem sieciowym – by usprawnić przetwarzanie danych
- ...z komputerem – by używać urządzenia.
- Musimy opracować:
 - Interfejs
 - Protokół komunikacyjny

63

Protokoły komunikacyjne

- Niezbędne jest użycie istniejącego lub utworzenie nowego języka komunikacji urządzeń – protokołu
- Jeżeli urządzenie ma udawać inne, np.. klawiatura – dobrze udokumentowane protokoły już istnieją
- ...ale jeżeli tworzymy całkowicie nowe urządzenie, istniejące standardy, choć mocno naginane, mogą okazać się niewystarczające.

64

Interfejs komunikacyjny

- np.
- Port szeregowy oferowany przez Arduino
- USB i emulacja USB przez AVR
- Sieć – przy użyciu układu NIC
- Wi-fi (np.. układ ESP8266)
- Magistrale szeregowo oferowane przez AVR
- Własne interfejsy szeregowo i równoległe

65

Opracowywanie protokołu

- Ściśle zależne od tego, jaką funkcję ma wykonywać urządzenie. Inny protokół będzie opracowany dla kontrolerów sterowanych przez komputer, a inny dla sterowników IoT.
- O ile to możliwe należy użyć istniejących interfejsów (np.. USB, Bluetooth, RS232), a protokoły powinny być udokumentowane!

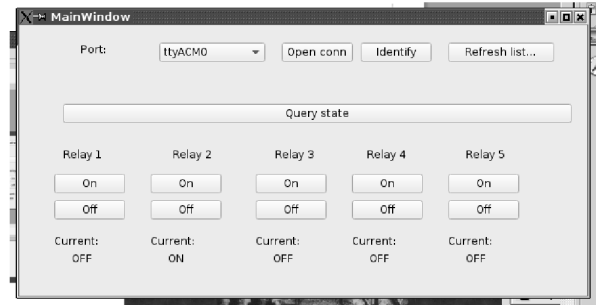
66


```

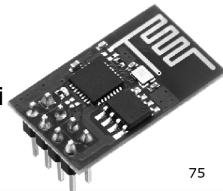
#define ...
void setup() {
  Serial.begin(9600);
  pinMode(RELAY1,OUTPUT);
  pinMode(RELAY5,OUTPUT);
  reset();
}
void reset() {
  digitalWrite(RELAY1,LOW);
  digitalWrite(RELAY5,LOW);
}
byte getState(byte relay)
{
  if (relay==1)
    return digitalRead(RELAY1);
  if (relay==5)
    return digitalRead(RELAY5);
  return 255; //error condition
}
void setState(byte relay, byte state) {
  if (relay==1)
    digitalWrite(RELAY1,state);
  if (relay==5)
    digitalWrite(RELAY5,state);
}

void loop() {
  if (Serial.available()) {
    char k=Serial.read();
    delay(10);
    switch (k) {
      case 'I': {
        Serial.print("RELAY INTERFACE v. 1.0");
        break;
      }
      case 'R': {
        reset();
        Serial.print("0");
        break;
      }
      case 'G': {
        byte which=Serial.read()-'0';
        Serial.print(getState(which));
        break;
      }
      case 'S': {
        byte which=Serial.read()-'0';
        byte what=Serial.read()-'0';
        what=Serial.read()-'0';
        setState(which,what);
        Serial.print("0");
        break;
      }
    }
  }
}

```


- Dla Arduino istnieje wiele urządzeń dołączanych do portu szeregowego. Urządzenia te zachowują się jak modemy.
- Obsługa np.
 - Bluetooth
 - Wi-fi (ESP8266)
 - GSM (SIM800)
 - GPS (SIM900 i późne SIM800)
 - I wiele innych
- Sterowanie odbywa się poleceniami modemowymi (Hayesa) i ich rozszerzeniami.

Dziękuję za uwagę